

Teknisyenlerin Eğitimi ve Görev Tanımları

Prof. Dr. Nida Fatma Taşçılar

İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi, Nöroloji Anabilim Dalı, İstanbul

Uyku teknisyenleri, başarılı bir uyku merkezinin en önemli yapıtaşlarından birisidir. Uyku teknisyenleri eğitilmiş, öğretimli, görgülü, iletişim becerisi yüksek, uyku merkezindeki tanı ve tedavi cihazları konusunda derinlemesine bilgi sahibi olan, uyku bozukluğu olan hastaların değerlendirilmesinde ve takibinde yardımcı olabilecek şekilde uyku tıbbıyla ilişkili eğitim almış kişilerdir (AAST, 2021).

Polisomnografi teknolojisinin tohumları Amerika'da 1920'lerin sonlarında atılmış, ilk standardize terminoloji ve skorlama el kitabı 1968'de Alan Rechtschaffen ve Anthony Kales tarafından oluşturulmuştur. İlk uyku teknisyenliği görev tanımlaması ise 1978'de yapılmıştır (Atkinson, 2012). Türkiye'de Sosyal Güvenlik Kurumunda (SGK) meslek adı ve meslek kodu (sırasıyla polisomnografi teknisyeni, 3211.22) olmasına rağmen, Sağlık Bakanlığının (SB) tanımladığı uyku teknisyenliği görev tanımı yoktur.

Amerika'da çoğunluğunu araştırma teknisyenlerinin oluşturduğu 30-40 uyku teknisyeninin katılımıyla 1978'de bir toplantı gerçekleştirilmiş ve Polisomnografi Teknisyenleri Derneği kurulmuştur. Derneğin ilk hedefi polisomnografi teknisyenleri için profesyonel kimliği tanımlamak, standartları geliştirmek, polisomnografi eğitimi ve öğretimi başlatmak olmuştur. Uyku teknisyenlerinin akreditasyonuna yönelik ilk sınav ise 1979'da bu derneğin alt grubu Amerikan Onaylı Polisomnografik Teknisyenler Kurulu (American Board of Registered Polysomnographic Technologists, ABRPT) tarafından yapılmıştır. Sonradan onaylı polisomnografi teknisyenlerinin (registered polisomnographic technologist, RPSGT) diğer yardımcı sağlık hizmetleri tarafından uzun vadede kabul görürlüğünü ve güvenilirliğini sağlamak için sınavı yapan kurumun bağımsız akreditasyon kurumu tarafından onaylanmasına çalışılmıştır. Bu şekilde standardize eğitim programları geliştirilmiş ve uyku teknolojisinin yardımcı sağlık hizmetleri tarafından ayrı bir birim olarak kabul edilmesi sağlanmıştır (AAST, 2021). Günümüzde ise Amerikan Uyku Tıbbı Akademisi (American Academy of Sleep Medicine, AASM) uyku teknisyenlerinin eğitim ve öğretimi desteklemek için Akredite Uyku Teknisyenliği Eğitim Programını (the Accredited Sleep Technologist Education Program, A-STEP) geliştirmiştir (AASM, 2021).

Türkiye'de ise uyku çekimleri 1980'lerin sonlarında başlamış, uyku teknisyenlerini bu dönemde uyku tıbbi alanında yetişen hocalarımız eğitim vererek yetiştirmişlerdir. Bir süre sonra uyku dernekleri tarafından eğitim verilerek, sertifikalı hale gelen uyku teknisyenleri görev yapmaya başlamıştır (Zerrin, 2020). Son yıllarda ise çoğu uyku merkezlerinde üniversitelerin Meslek Yüksekokulları (MYO) ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları (SHMYO) bünyesinde kurulan "Elektronörofizyoloji" (ENF) programlarından iki yıl eğitim alarak mezun olan teknikerler uyku teknisyeni olarak görev yapmaktadır. O halde Türkiye'de günümüzde resmî olarak uyku teknisyenliği iki şekilde eğitim alan kişilerce yerine getirilmektedir: (1) ENF programından mezun olanlar, (2) Uyku dernekleri tarafından verilen kurslara katılıp, kurs sonundaki sınavda başarılı olarak uyku sertifikası alanlar. Ancak bu ikinci alternatifte dernekler arasında kurs süresi ve katılan adaylarda aranan şartlar açısından farklılıklar bulunmaktadır. Şöyle ki, kurs süresi sertifikayı

veren derneğe göre en az üç gün en fazla bir hafta olabilir, bazı dernekler adayların en az lise mezunu olması şartını koyarken, bazıları ENF programı dışında MYO, SHMYO mezunu olma şartını koymaktadırlar. Ayrıca sertifikasyon için uyku merkezinde pratik uygulama şartı aranmamaktadır. ENF teknikerleri de isterlerse bilgilerini test etmek için bu kurslara katılıp sertifika alabilirler. Derneklerin sertifikasyonları Sağlık Bakanlığı onaylı değildir.

Elektronörofizyoloji teknikerliğinin görev tanımı için 2011 yılındaki 6225 sayılı kanunda MYO'larının ENF bölümünden mezun, elektronörofizyolojik yöntemlerin kullanılmasında ilgili uzman tabibe yardım eden ve tabibin gözetiminde çalışan sağlık teknikeri denilirken (Resmî Gazete, 2011), 22 Mayıs 2014 tarih, 29007 sayılı kanunun Madde 6 Ek-1'inde ENF'de kullanılan cihazlar detaylandırılarak içine uyku tıbbında kullanılan cihazlar da eklenmiştir (Resmî Gazete, 2014). Buna göre ENF teknikeri görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Hekimin talimatı doğrultusunda, elektroensefalografi (EEG), elektronöromiyografi (ENMG), polisomnografi (PSG), pozitif hava yolu basıncı (positive airway pressure, PAP) titrasyonu, uyarılmış potansiyel çalışmaları gibi elektronörofizyolojik uygulamaları yapar.
- İşlem süresince hastanın takibini yapar, hastanın durumuyla ilgili gözlemlediği olağan dışı durumları ve komplikasyonları hekime bildirir.
- İşlemler ve acil durumlar için gerekli cihaz, elektrot, malzeme ve ilaçları hazırlar. İşlem öncesinde cihazların kalibrasyonunu yapar. Ortamın işlemler için uygunluğunu temin eder.
- İşlem sonunda kullanılan cihaz ve malzemelerin temizlik ve bakımının yapılmasını sağlar, uygun şekilde muhafaza eder.

ENF teknikerliğinin 2014'teki görev tanımından sonra yukarıda da bahsedildiği gibi uyku merkezleri her geçen gün daha fazla uyku teknisyeni olarak ENF teknikerlerini tercih etmektedir. Bu nedenle uyku teknisyenliğine değinmeden önce ENF teknikerliği eğitiminin içeriğinden bir miktar bahsedilecektir.

ENF TEKNİKERLİĞİ EĞİTİMİ

Günümüzde yaklaşık 23-24 üniversitenin bünyesinde iki yıllık ENF teknikerliği programı yer almaktadır. Bu programa giriş temel yetenek testi (TYT) puanı ile olmaktadır. Üniversitelere göre 2021 yılında TYT taban puanları 169 ile 308 arasında değişmektedir (unirehberi internet sitesi, 2021).